

Szunion-fok

A tanárok melletti első egri diáktüntetés rövid krónikája

– Idejét se tudom már, mikor voltam nővel... – mormolta *doktorfarkas*, és beleszívott mentolos Fecskéjébe. Közlése nem annyira panasz, inkább mélabús tünődés volt, ám túlzott bizalmasságától mi, Karesz, Dani, Bogocska meg én megborzongtunk. Egyrészt szembesültünk a kérdéssel, hogy *no, és mi vajon mikor?* másrészt *doktorfarkastól* ily mértékű beavatásra még nem számíthattunk.

Éjfél is elmúlt, a híd alatt ültünk, fázósan gémeredve Dani viharkabátján, s olykor mi is beleszívunk *doktorfarkas*, vagyis a tanár úr tovább adott Fecskéjébe. Tanár úr biológiát tanított nálunk, a Mekkseyben, s neve elé az állatorvosin elvégzett egy év ragasztotta oda a doktort.

Fenti tünődése különben egy felbújtó, ha úgy tetszik, egy bűnsegédi bűnrészes szájából hangzott el. Közös történetünk egy hónapja kezdődött, amikor Karesz hülye ötletére, hogy játsszunk amúri partizánost, éjjel áthágtunk a kolesz kerítésén. A partizános szerint négyen négyfelé rohantunk (*tör előre a hadsereg...*), hogy negyedóra múlva fojtott hurrá! hurrá! kiáltásokkal *a várost elfoglalja sok amúri partizán*, vagyis megütközzünk a minaret előtt.

A minaretnél futottunk bele *doktorfarkasba*. Meglepetésünkre a doktor nem adott fel minket, ám ennek zálogaként azt követelte, hogy szökjünk ki éjszánkánként, és kóboroljunk vele a vár tövében, a patakparton s mindenféle mellékutakon. És meséljünk neki a rozgonyis lányokról, barátainkról, a koleszról – akár életünk legapróbb titkairól is. Szociológia, mondta *doktorfarkas*, egyszer megírlak benneteket. S mi már negyedszer kóboroltunk és virrasztottunk vele, a kollégiumból való kicsapatás állandó és biztos veszélyével.

Igen, kérdezhetsz, hogy miért hagytuk zsarolni magunkat, s a pontos választ magam sem tudom. Persze vonzott a kaland, a helyzet különössége, de emellett tanárainkkal és szüleinkkel szemben még olyan megbűvöltségben, a kötelező tiszteletnek még olyan, önként is vállalt függőségében éltünk, amely mellett elképzelhetetlen volt, hogy feladjuk őket. Magunk közt azért ez olykor másképp hangzott.

SZUROMI PÁL (1947) Békés városában élő író, pszichiáter. Legutóbbi kötete a Vörösmarty Társaságnál megjelent *Anyánk kertje* (2022).

- Ez egy perverz disznó! - fakadt ki már nem először Karesz, hazafelé baktatva, roskadozva az álmoságtól. - Szociológia!... És hogyhogy nincs neki nője? Csak nem olyan ez is?!

Hogy milyen az *olyan*, elméletben tudtuk, de elméletünk doktorfarkasra nem illett rá.

- Öregem - így Bogocska -, a nőre költeni kell! Különösen az elején. Tudjátok, mennyi egy feles Mecseki, mennyi egy tripliszek, egy császárkörte? Egy vacsora a Vadászbán, a Vörös Sünben?

Ezeket Bogocska se tudta, de éreztük, hogy roppant dimenziókat idéz meg élénk, és elhallgattunk.

Másnap pedig beesett, vagyis feldúltan a katedra előtt landolt Berci bácsi, földrajztanárunk. Olajos kezekkel, olajos nadrágban, alaposan lekésve az órát a most is bedöglött mopedje miatt.

- Hallották már tőlem az urak azt a keserű, ám eredeti mondást a Berváról? - Berci bácsi már vagy tízszer elmondta.

- NEM! SOHA! Hogy van az, tanár úr?

S tanár úr, egy önérzetes mártír hangján: - *Nem tudsz káromkodni? Tartsál Berva mopedet!*

Válaszul az osztály, Karinthy szellemében is, fuldokolva röhögött, s a dörzsöltek arra is ügyeltek, hogy a röhögés monotóniáját és barbár erejét az együttérzés - a nohát! úristen! de sajnáljuk! - részvételi felhangjaival modulálják.

- Kellene a tanár úrnak egy Jáwa!

- Egy állat ötszázast!

- Jáwa, fiam?! tanár vagyok én, nem egy krózus, még új Bervára se telik.

A szünetben összeverődöttünk a kosárpalánknál.

- Te, ezek ennyire csórók? - fakadt ki kétkedő és naiv sajnálkozással Dani. - Se nőre, se Bervára nem futja?

Azt hiszem, ekkor kezdett megfogamzani, mocoogni agyunk mélyén egy homályos szándék, hogy tennünk kell valamit! De mi az ördögöt, hiszen pénzt *rendes úton* nem szerezhettünk, nekik meg arra lenne szükségük.

Ideológiailag Bogocska volt a legolvasottabb, ő a kötelezőn túl is olvasott Marxot, s most állította, hogy a marxizmusban, ha rejtve is, de ott van, hogy noha a munkásoké meg a parasztoké a hatalom, az értelmiséget - ergo a tanárt is - munkája után megilleti a bére, a méltó munkabér.

- Ha csak nem elhajló, vagy nem frakciózik - fontoskodott Karesz. - Szóval normális tanárnak normális munkabér! - szögezte le szabatosan. - Az ideológia útján kell keresnünk a deus ex machinát!

Még nem tudtuk, hol és hogyan kerül utunkba a várt isteni beavatkozás, de az szerencsére sokáig nem váratott magára. Másnap, művészettörténet-órán Gódor tanár úr a Parthenonról s a görög életérzésről magyarázott, s hogy milyen misztikus, mégis valóságos erőt jelenthetett a görögök számára a tenger. „Egyik kartársam, aki még a háború előtt ott járt - s képzeljék, fiúk, tán a legszebb

helyen, a Szunion-foknál alkonyatkor láthatta a tengert! – ő mondta, hogy nincs a világon ehhez fogható látvány, ennél igazóbb csoda!... – Tanár úr hangja egy pillanatra itt elhomályosult, s a különben kemény férfi a tábla felé fordult.

– Tanár úr, utazzon el ahhoz a Szunionhoz! – kiáltotta valamelyikünk.

– Még szép! Tanár úrnak mindenképp látnia kell!

Szerettük az „öreget”, pár évvel járt a pályája vége előtt, s most mindannyiunkat megsuhintott, tizenhét-tizennyolc éves kamaszokat, az élet mulandósága.

– Sokba lenne az, fiúk. – Majd teltebb hangon, mint aki megtalálta a maga igazolását: – Meg hát nehéz is utazni manapság. (Ezerkilencszázhatvanegyvet írtunk.) Várjuk ki..., talán nem soká...

– Tanár úr, ha majd lehet, mi összedobjuk!

Egyszerre hurrogtuk le ezt a tapintatlan ajánlatot.

– Jól van, fiúk – próbálta tanárunk is elütni a nyers jóindulatot –, de akkor együtt megyünk, együtt járunk csodájára annak a görög naplementének!

Délután, amikor újra összejöttünk, már forrt bennünk a „világmegváltó” szándék, az a mindenre elszánt erő, ami más körülmények közt (és más időkben) a rebellis Rákóczit, a nagyratörő korzikait vagy a Pilvax-beli fiatalokat tüzelte harcra. A tűz, mely bennünk támadt, hasonló vállalkozásra serkentett minket is. Pénzt tehát nem szerezhettünk, de jobb fizetést ezeknek a kis pénzből tengődő (Dani: csóró) tanároknak tán igen.

– Frankón, ha minden a Párt kezében van, adjon a Párt több dohányt nekik! Tőlük kérünk több fizetést!

– Kérünk? Követelünk! – überelt Karesz.

Így aztán minden világos lett: a Párthoz fordulunk, ha nálunk az a legfőbb hatalom, vagyis mindannyiunk öre és boldogítója (mekkora marhák voltunk!). Karesz nagybátyja a városi pártbizottság portása volt, az ő segítségével terveztük eljuttatni „követelésünket” a helyi első titkárhoz.

– De ez nem egy „sima posta”, öregem, nem egy közönséges irat, firkálmány (ha ugyan közönséges irat, pláne firkálmány csak úgy érkezhethet a magas Pártbizottsághoz) – erről tudnia kell a közvéleménynek, a város dolgozó népének, szóval mindenkinek, aki csak utunkba esik, amíg mi a pártbizottsághoz menetelünk.

Mivel a „dolgozó nép” piaci napon van jelen legnagyobb létszámban, megmozdulásunkat péntekre tettük.

Elhagynám most, hogyan szereztünk alkalmas rudakat (seprőnyelek voltak) s hozzá két lepedőt, amiket akkorára vágunk, hogy a rudakhoz kötözve két karunkkal még ki tudjuk feszíteni azokat. A lepedőkre festett jelszavakkal eléggé bajban voltunk. Mi legyen a vásznakon? Elég-e, hogy *Több pénzt a tanároknak!*, vagy ennél rafináltabb, dörzsöltebb szöveg kell? Ilyen szárnalmas mondatok keringtek, mint *Munkát, kenyeret / tanároknak eleget!*, s *Nagyobb bért a tanároknak, örömeire diákoknak* – szóval fájdalmasan gügyék. Az még elment volna, hogy *Két forint a meleg lángos / tanároknak pénzt, de már most!*, ám sejtettük, hogy ennek ötvenhatos áthallásáért a rendőrök pofán is verhetnek. – Lazább helyzetben

Bogocska ötlete nyer, miszerint *Tanítani akkor öröm, ha megvan a napi söröm!*, de a helyzet komolyabb volt, semhogy elhülyéskedhettük volna.

Végül eldőlt, hogy én a LEGYEN PÉNZ ÉS LEGYEN BÉKE, TANÁRAINK ÖRÖMÉRE! kissé sután patetikus jelszavával menetelek, melynek értelmét a többiek tömör jelszava erősíti föl: TÖBB PÉNZT A TANÁROKNAK!

Reggel nyolckor (ahogy Bogocska mondaná: már *zenitjén* állt) zsidongott, örvénylett a piac, s mi nagy embersűrűben találtuk magunkat. Már korábban kinéztük a malom melletti teret, előttünk zöldszékes kofákkal s két oldalt egy lángossütővel meg egy talponállóval. (A malom oldaláról már lemeszelték a hazafias fogamzásra szólító jelmondatot, miszerint: LÁNYNAK SZÜLNI DICSŐSÉG, ASZSZONYNAK KÖTELESSÉG! – a vörös csillag alá nemrég föl kent szavak most a világ proletárjait biztatták egyesülésre.)

A malom mellett krumpliszásók feküdtek rakásban, Karesz, mint köztünk legmagasabb, ezekre mászott föl, amíg mi hárman odalenn igyekeztünk helyet szorítani magunknak. Karesz még kereste a megszólítást (no, ezt megbeszélhettük volna), amikor teljes hangerővel elkiáltotta magát.

– *Polgártársak!* („történelmi”, de idegen volt ettől a helytől), majd: – *Elváltársak!* (Karesz itt elszégyellte magát), s – *Kedves piaci árusok!* (végül megtalálta:) – *Emberek!* (de nem bírta a pátosznak ellenállni) – *Emberek, egri honfitársaim!*

Most nyitottuk szét a lepedőket.

Előbb ránk se hederítettek, ám Karesz tovább emelte a hangját, mi pedig lobogtattuk a vásznainkat.

– Emberek! Egri dolgozó emberek! Azért jöttünk ide, hogy önök is megtudják, hogy mi, akik diákok vagyunk, elmondjuk maguknak, hogy a tanáraink milyen keveset keresnek. Olyan keveset, hogy szinte nélkülöznek! Nem telik nekik... (no, *mire?* mordult fel váratlanul Bogocska, aki ebben a pillanatban felfogta a teret betöltő látványt. *Motorra, külföldi útra, nőre?*) Nem telik nekik rendes napi életre – haladt előre Karesz a programbeszédében. Hangján éreztük, hogy kijózanodóban van ő is: áradt a piaci szegénység szaga, s az elnyűtt ruhák, elnyűtt arcok, fakó szvetterek, foltozott lajbik, gumicsizmás melósok látványa hirtelen arcul ütött minket.

Sokáig nemigen fogták föl, míg Karesz kétszer el nem ismételte, hogy mit akarunk, miközben mi – a jelszavakra mutogatva – szenvedélyesen lobogtattuk azokat.

A piac zsvajából mondatok formálódtak.

– Mi bajotok van?! – kiáltott fel egy borostás rakodó.

– Azt mondja, *több pénzt a tanároknak!*

– Tán ők küldtek ide?!

Egy idős asszony: – Milyen édes pofák, milyen bátrak! Anyukátok tanár?

A közeli embergéyűri lassan felfigyelt ránk.

– Helyettük jöttetek?! Miért nem ők?

– Le vagytok fizetve? Nem kell órára menni?

– Mi közünk ehhez, hapsikám?!

- No, húzzatok el, mielőtt elsírom magam!

Karez - még mindig a krumplis zsákokon - nem adta fel, és odalenn mi hárman, mást már nem tehattünk, mi is rásegítettünk.

- Önök a közvélemény, önök a nép, és szeretnénk, ha elsőként önök is megtudnák az igazságot, mielőtt innen a pártbizottságra megyünk.

Hirtelen döbönt csend támadt. S ebben a fagyos dermedésben hozzánk furakodott egy esernyős öregember. Az ernyő fogantyújával keményen Karez lábára ütött, és ránk kiáltott: - Fiúk, tűnés innen! gyorsan, mielőtt baj lesz!

De már ha akartunk volna se tűnhettünk el, mert a piac túloldalán feltűnt két járőr, olyan Stan és Pan-szerű figurák, és elszántan nyomultak felénk. Karez leugrott a zsákról, és velünk együtt várta, hogy mi lesz.

- No, lássuk, mi történik?! Gyülekezési engedély, igazolvány?... Halljuk a tényállást!

A „tényállást” Karez mondta el, s hogy mit keresünk itt. A rendőrök persze nem hitték, mert ahogy a kövér (Pan) mondta, ekkora baromsággal még életében nem találkozott, hogy a gyerek követelőzzön a tanárjáért. „Mintha a rabok tüntetnének a smasszerokért.”

- *Tüntetni* volt kedvetek?

- Tüntetni, igen! - kapott a szón hirtelen Karez.

A *tüntetés* szóra „Stan” fejében azonnal robbant a bomba, és visszakézből késlekedés nélkül vágta szájba Karez, kinek az orrából és a szája szélén szivárogni kezdett a vér.

- Kérem, ne verje azért, mert egy jó ügyért tüntetünk! - kelt Karez védelmére Dani, és „Stan”, ha már benne volt, egy kemény ütéssel őt is helyben hagyta.

A rendőrségen nem tudtak mit kezdeni velünk. A kapitány meg volt győződve, hogy egy rafinált konspirációval áll szemben, ahol a tanárok között (*és mögöttük még ki tudja, hol, őrnagy elvtárs!*) kell keresni a felbújtókat, akár egy nagyobb összeesküvés góciát. Ugyanis mindkét, logikusnak látszó lehetőség hihetetlen volt. Egy: hogy ekkora balfácánok legyünk, kettő: hogy a tanárok példátlan aljassággal minket küldjenek ki maguk helyett. Minden tanárunkat behívták, amíg mi az előzetesben dekkoltunk, s ők nem csak hogy nem tudtak semmiről (honnan is tudhattak volna), de olyan erővel látszott rajtuk a félsz, hogy tagadásuk az őrnagy számára abszolút hitelesnek tűnt. Végül ott álltunk ismét az őrnagy előtt, aki, hogy megfejtse ezt a zavaros rejtvényt, még egyszer nekirugaszkodott

- Utoljára kérdem, mit akartatok?! Ki tervelte ki, és mi volt az igazi szándék? Ki áll mögöttetek? Ha szépen énekeltek, mehettek haza, nem lesz bántódásotok.

Mire Dani: - Csak szerettünk volna segíteni. Szerettük volna, hogy kicsivel jobb legyen a világ.

„Pan”, aki a zárkából átkísért minket, s most egész hájas gömbölyűségével kitöltötte a kapitány mögötti sarkot, megszólalt:

- Csak szimplán hülyék ezek, őrnagy elvtárs, hülye balfácánok. Ki kell a búsba rúgni őket!

Mint annyiszor az életben, most is a „legkisebb beosztott” mondta ki az igazságot, s a főnök hajlott azt elfogadni.

Nemsoká szabadok voltunk.

A kollégiumból azonnal kivágtak minket, de a gimnáziumból – előbb magunk se hittük –, a gimnáziumból nem. A gimiben persze rögtön elterjedt a hír, s olyan színes részletekkel, mintha az egész iskola szemtanúnk lett volna azon a piaci napon.

Különben csak kevesen álltak szóba velünk, s ők is inkább a fogdán töltött napokat firtatták, míg a többiek előtt egy fura lököttység léghőre lengett bennünket körül. Ezek kerültek minket, ők, Bogocska szerint (aki szerette az irodalmi hasonlatokat) *mord lelkiünket csak a távolból, merengve szimatolták.*

A tanárok is érzékelték ezt, és igyekeztek tapintatos távolságot tartani velünk. Moys Klára magyartanárnőnknek is ki kellett lesnie az alkalmas pillanatot, hogy az első napon bevonja Kareszt egy félreeső zugba, s a magával hozott fiolából anyai gyöngédséggel borogatást rakjon a srác még alig lappadó sebére.

– S az hogy volt, fiam, az a kétsoros jelszó azon a vásznon? *Legyen pénz és legyen béke / tanáraink öröme!*... Bizony, ez harmatgyöngye! De legalább magyaros felező nyolcas, annak még elmegy.

Vincent van Gogh: Lázár feltámasztása, 1890 (olajfestmény, 35,5×49,5 cm, Van Gogh Museum, Amsterdam)